

LECTIO PRAECURSORIA

Suvi Rytty

Ruumiista reformiin. Suomalaiset elämänuudistajat, luonnonmukainen ruumiinmuokkaus ja modernisaation ongelma, 1910–1932

Luonnonmukainen elämäntapa, vegetarismi, rokote kriittisyys ja vaihtoehtoisten hoitomuotojen käyttö ovat nykyään yhä enemmän nousseet yhteiskunnalliseen tietoisuuteen. Ekologinen kestävyyskriisi eli ympäristön tilan huonontuminen ja maapallon kantokyvyn rajojen ylittyminen on yksilötasolla herättänyt kiinnostusta luonnonmukaisempaan elämäntapaan, mikä ilmenee esimerkiksi ekologisina valintoina, kuten kulutuksen vähentämisenä ja kierrätyksen lisäämisenä sekä luomu- tai kasvisruuan suosimisena. Vegetarismi onkin viime vuosina muuttunut yhteiskunnallisten radikaalien kummallisuudesta yhä enemmän valtavirraksi, eettisesti oikeaksi tavaksi elää.

Kestävän kehityksen lisäksi luonnonmukaisen elämäntavan ytimessä on ajatus ihmisen hyvinvoinnin riippuvuussuhteesta luontoon, mihin liittyy myös yhteiskunnallisesti kiistanalaisia ilmiöitä, kuten vaihtoehtoisten hoitomuotojen suosimista ja rokote kriittisyyttä. Luonnonlääkinnässä ihminen nähdään kehon, mielen ja ympäristön muodostamaksi kokonaisuudeksi, jollaisena häntä myös pyritään hoitamaan ilman länsimaisen lääketieteen käyttämiä kemiallisia tai teknologisia interventioita. Rokote kriittisyys on noussut toden teolla yhteiskunnallisen huolen kohteeksi vuonna 2020 pandemian mittasuhteet saavuttaneen koronaviruksen leviämisen myötä.

Pyrkimys luonnonmukaiseen elämäntapaan ei kuitenkaan ole yksinomaan nykypäivän ilmiö, kuten käy ilmi väitöskirjatutkimuksestani *Ruumiista reformiin. Suomalaiset elämänuudistajat, luonnonmukainen ruumiinmuokkaus ja modernisaation ongelma, 1910–1932*. Nykypäivästä poiketen pyrkimystä luonnonmukaiseen elämäntapaan ei 1900-luvun alun Suomessa kuitenkaan motivoinut ekologinen ajattelu, vaan huoli länsimaiden kansalaisten kyvystä selvitä siitä kulttuurisesta ja sosiaalisesta kriisistä, joka oli seurausta yhteiskuntarakenteissa ja elämäntavoissa tapahtuneista muutoksista. Näiden muutosten taustalla vaikutti modernisaatiokehitys, joka aikaisten silmissä näyttäytyi varsinkin teollistumisena ja kaupungistumisena.

Kuva 1. Kubne-kylpijöitä Kirvun luonnonparantolassa todennäköisesti 1930-luvulla. Kirvun kuva-arkisto, kuvaaja tuntematon.

Teollistumisen, kaupungistumisen ja niiden esiin nostamien yhteiskunnallisten ongelmien vastareaktiona Keski-Euroopassa oli jo 1800-luvun kuluessa alkanut voimistua pyrkimys palata takaisin luontoon, mitä tavoiteltiin esimerkiksi luonnonparannustavan, vegetarismien, nudismin, puutarhakaupunki-ideologian, maa uudistuksen, pukeutumisen uudistamisen, patikoinnin tai ihannesiertokuntakokeilujen ympärille rakentuneiden yhteiskunnallisten liikkeiden kautta. Erityisen voimakas tämä suuntaus oli Saksassa, jossa näitä liikkeitä alettiin kutsua kokoavalla termillä elämänuudistusliike.

Toisin kuin nimitys antaisi ymmärtää, elämänuudistusliike ei ollut mikään yhtenäinen organisaatio, vaan sen alle luettuja eri liikkeitä yhdisti pääasiassa kritiikki modernia elämäntapaa kohtaan, mitä käsiteltiin yleensä terveyttä koskevan diskurssin kautta. Keskiössä oli ajatus paluusta luontoon elämäntapojen uudistamisen kautta, mikä johtaisi lopulta modernisaation aiheuttamien yhteiskunnallisten ongelmien häviämiseen.

Sekä vegetarismi että luonnonparannustapa olivat rantautuneet Suomeen jo 1800-luvun jälkipuoliskolla, mutta laajemman kannattajakunnan ja organisoituneen muodon ne saivat maassamme vasta 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Nykyään vegetarismilla ja luonnonlääkinnällä ei välttämättä nähdä olevan mitään yhteyttä toisiinsa, mutta 1900-luvun alun Suomessa näillä oli yhteinen kannattajakunta, jota väitöskirjatutkimuksessani nimitän suomalaisiksi elämänuudistajiksi. Monelle heistä luonnonparannustapa ja vegetarismi olivat ensisijaisesti terveydenhoidollisia käytäntöjä, mutta se ei ollut ainoa syy, miksi he näitä aatteita kannattivat.

Suomalaiset elämänuudistajat olivat huolissaan siitä, että sairaalloisuus, moraalinen rappio ja yhteiskunnalliset ongelmat näyttivät heidän elinaikanaan lisääntyneen. He uskoivat sivistysmaiden kansalaisten kärsivän sukupolvesta toiseen pahenevasta ruumiillisesta, henkisestä ja moraalisesta rappeutumisesta, mikä noudatteli pitkälti 1800–1900-luvun vaihteen länsimaissa kukoistanutta

degeneraatioajattelua. Oletetun degeneraation suurin vaara piili siinä, että sukupolvesta toiseen pahenevan rappeutumisen kuviteltiin lopulta tekevän ihmisistä elinkelvottomia ja kyvyttömiä jatkamaan sukua, mikä uhkasi johtaa koko länsimaisen kulttuurin perikatoon.

Suomalaiset elämänuudistajat näkivät vegetarismia, luonnonparannustavan, rokotusvastaisuuden, alastomuuden harjoittamisen ja raittiuden kietoutuvan toisiinsa ja muodostavan yhdessä perustan luonnonmukaiselle elämäntavalle. Heille luonnonmukainen elämäntapa tarjosi ratkaisun degeneraation ongelmaan nimenomaan sen takia, että uudistusta ei pyritty toteuttamaan poliittisen vaikuttamisen kautta, vaan uudistus alkoi jokaisesta ihmisestä itsestään. Luonnonmukaisessa elämäntavassa oli pohjimmiltaan kyse ruumiiseen kohdistetuista käytännöistä, kuten kehon hoitamisesta luonnonparannuskeinoin, kasvisruokavalion noudattamisesta, alastomuuden harjoittamisesta sekä nautintoaineista, lääkkeistä ja rokotuksesta kieltäytymisestä. Koska nämä käytännöt perustuivat ajatukseen luonnonmukaisuudesta, nimitän niitä tutkimuksessani luonnonmukaiseksi ruumiinmuokkaukseksi.

Luonnonmukainen ruumiinmuokkaus edusti suomalaisille elämänuudistajille keinoa, jonka avulla he uskoivat olevan mahdollista muokata ruumista, mieltä ja moraalista käytöstä halutun yksilöllisen ja yhteiskunnallisen uudistuksen saavuttamiseksi. Tämä käsitys perustui niihin merkityksiin, joita suomalaiset elämänuudistajat antoivat luonnonmukaiselle ruumiinmuokkaukselle terveyden, moraalien ja paremman yhteiskunnan perustana.

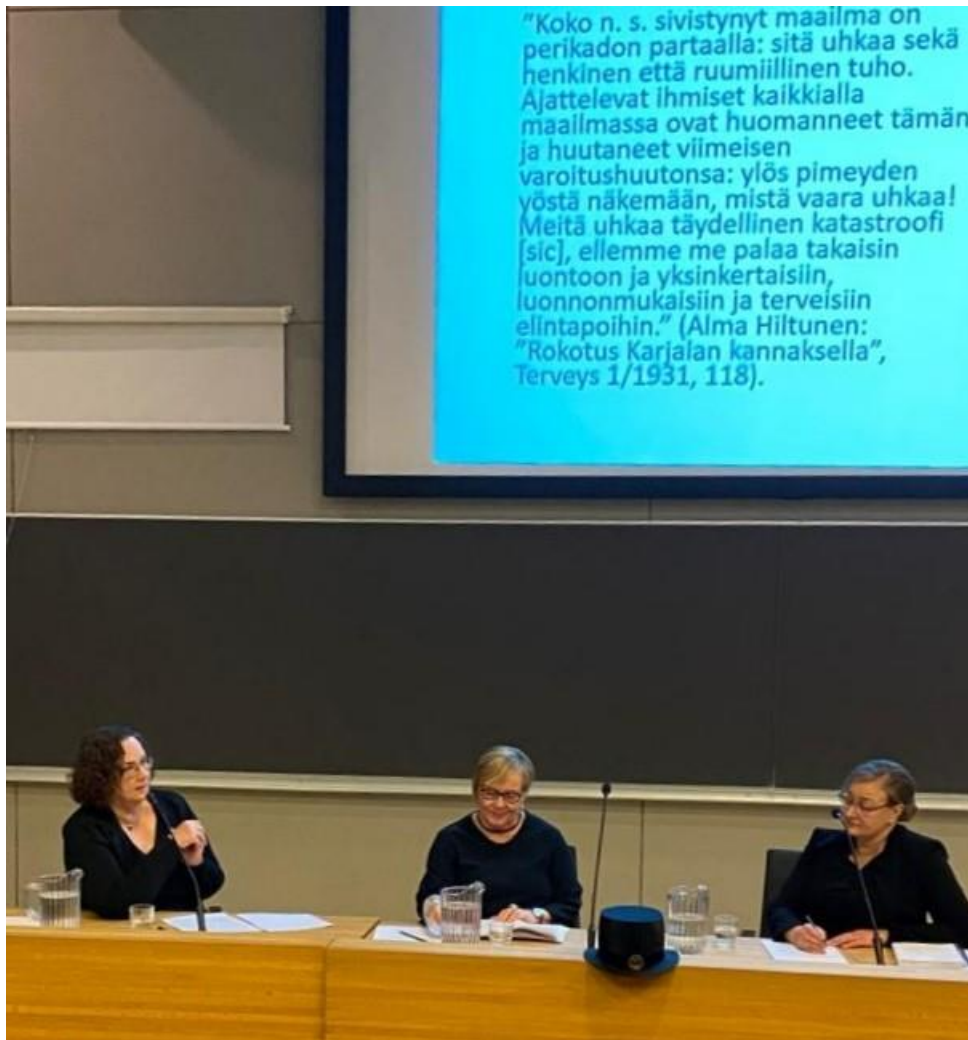
Heidän uskonsa luonnonmukaisen ruumiinmuokkauksen kykyyn parantaa sairauksia ja edistää terveyttä perustui lääketieteestä poikkeavaan sairauskäsitykseen, jonka mukaisesti kaiken sairauden perimmäinen syy piili luonnottomissa elämäntavoissa eli liharavinnon, nautintoaineiden, lääkkeiden ja rokotuksen käytössä, joiden mukana ruumiiseen ajateltiin joutuvan sairauksia aiheuttavia vieraita aineita. Tämän käsitystavan mukaan virallinen lääketiede ei pystynyt parantamaan vääristä elämäntavoista johtuvia sairauksia, koska se yritti hoitaa niitä lääkkeillä, leikkauksilla ja rokotuksilla, jotka vain lisäsivät sairautta ja ruumiillista rappiota. Näkemystä vahvisti suomalaisten elämänuudistajien omakohtainen pettymys lääketieteen parannuskeinoihin, pääasiassa lääkkeisiin, joiden parannuskyky ei ollutkaan kehittynyt samaa tahtia lääketieteen tiedollisen edistymisen kanssa.

Toinen tekijä, joka sai suomalaiset elämänuudistajat luottamaan luonnonmukaiseen ruumiinmuokkaukseen oletetun degeneraation pysäyttäjänä, oli sen moraalinen ulottuvuus. Luonnonmukaisten ruumiinmuokkauskäytäntöjen uskottiin puhdistavan ja jalostavan niin sielua kuin moraliakin, mikä perustui esimerkiksi vegetarismia, paaston ja kylmävesikylypyjen kaltaisten luonnonmukaisten ruumiinmuokkaukskeinojen askeettiseen ulottuvuuteen. Suomalaiset elämänuudistajat kritisoivat lääketiedettä ruumiin ja hengen välisen yhteyden sekä ennen kaikkea moraalien merkityksen unohtamisesta. Heidän mielestään lääketiede vain pahensi moraalien rappiota hoitamalla luonnottoman elämäntavan seurauksia lääkkeillä, mikä antoi ihmisille luvan jatkaa paheellisen ja turmiollisen elämäntapansa harjoittamista.

Luonnonmukaisen ruumiinmuokkauksen moraalinen aspekti vetosi suomalaisiin elämänuudistajiin pitkälti siksi, että uskonnollisuudella ja henkisellä etsinnällä oli keskeinen merkitys heidän elämässään, millä puolestaan oli yhteys modernisaatioon liittyneen maallistumiskehityksen luomaan henkiseen tyhjiöön. Suomalaisia elämänuudistajia yhdistivät sosiaaliset kytkökset herätyskristillisiin liikkeisiin sekä aikakauden henkisiin virtauksiin, kuten tolstoilaisuuteen, teosofiaan, antroposofiaan tai spiritualismiin. Luonnonmukaiseen ruumiinmuokkaukseen perustuvassa elämäntavassa he ajattelivat löytäneensä etsimänsä Totuuden, sillä he uskoivat, että se oli Jumalan aikojen alussa ihmiselle määräämä elämäntapa.

Kolmas tekijä, joka luonnonmukaisessa ruumiinmuokkauksessa vetosi elämänuudistajiin, oli sen kyky yhdistää sairautta koskevat ajattelumallit laajempaan yhteiskunnalliseen tyytymättömyyteen. Suomalaiset elämänuudistajat eivät mieltäneet sairauksia yksinomaan ihmisten omien elämäntapavalintojen syyksi, sillä he näkivät elämäntapavalintojen olevan riippuvaisia vallitsevista sosiaalisista järjestelmistä, arvoista ja normeista. Asettuessaan vallitsevia arvoja ja normeja vastaan luonnonmukaisen ruumiinmuokkauksen voidaan nähdä edustaneen kannattajilleen yhdenlaista yhteiskuntakritiikin muotoa, jolla oli juuret länsimaisen sivilisaatiokritiikin perinteessä.

Suomalaisilla elämänuudistajilla oli jo ennestään toiveita paremmasta yhteiskunnasta, mistä kertovat esimerkiksi heidän aiemmat sosiaaliset kytköksensä varsinkin raittiutta ja moraalireformia ajaneisiin yhteiskunnallisiin uudistusliikkeisiin. Tätä kautta heidän yhteiskunnallisiin uudistuspyrkimyksiinsä vaikutti myös 1800–1900-luvun vaihteen Suomessa käyty yhteiskunnallinen keskustelu aikakauden todellisista tai koetuista sosiaalisista ongelmista, kuten sairaudesta, juoppoudesta ja siveellisyyden rappiosta. Elämänuudistajat uskoivat, että kansalaisten ruumiillisesta tilasta ja moraalisesta käytöksestä riippui se, millaiseksi yhteiskunta muodostui.

Kuva 2. Väitöstilaisuus. Kuvassa vastaväittäjä dosentti Heini Hakosalo, kustos professori Kirsu Vainio-Korhonen ja väittelijä Suvi Rytty. Kuva: Pauliina Ulkuniemi.

Väitöskirjatutkimuksessani olen pyrkinyt osoittamaan, että 1900-luvun alun suomalaisten elämänuudistajien ajatusmaailmassa vegetarismi, luonnonparannustapa, rokotusvastaisuus, alastomuuden harjoitus ja raittius kietoutuivat toisiinsa luonnonmukaisissa

ruumiinmuokkauk käytännöissä. Niiden kautta he tavoittelivat pelkkää terveydenhoitoa laajempaa, eri elämänoille ulottuvaa uudistusta, ja liittyivät tämän kautta osaksi Keski-Euroopasta liikkeelle lähtenyt elämänuudistuksellista liikehdintää.

Väitöskirjatutkimukseni tarttuu ajankohtaiseen aiheeseen luonnonmukaisesta elämäntavasta ja antaa historialliset juuret siitä kumpuaville ilmiöille, kuten vegetarismille, luonnonlääkinnälle tai rokotekriittisyydelle. Luonnonmukaisen elämäntavan historiallinen tarkastelu tekee näkyväksi sen, kuinka kaikki eivät ole aina nähneet ekologiseen kestävyyskriisiin johtanutta modernisaatiokehitystä ainoaksi mahdolliseksi vaihtoehdoksi, vaan sen varjossa on alusta lähtien pysytellyt luonnonmukaisuuden ajatukselle rakentunut vaihtoehtoinen modernisaatiokulku.

Suomalaiset 1900-luvun alun elämänuudistajat näkivät käynnissä olevan modernisaatiokehityksen johtavan väärään suuntaan, koska se rakentui ihmisen luomalle keinotekoiselle, tieteelliselle ja teknologiselle, rationalistiselle ja materialistiselle edistykselle. Keinotekoisien vastakohtana suomalaisten elämänuudistajien tavoitteista hahmottuva vaihtoehtoinen modernisaatiokulku painotti aitoutta ja alkuperäisyyttä, henkisyttä ja ihmistä suurempia totuuksia valoisamman tulevaisuuden edellytyksinä. Aitous saattoi löytyä vain luonnosta, sillä se oli Jumalan alkuperäinen eikä ihmisen keinotekoinen luomus.

Suomalaisille elämänuudistajille vaihtoehtoinen modernisaatiokulku edusti tietä ruumiin ja moraalien uudistumisen kautta parempaan yhteiskuntaan. He uskoivat luonnonmukaisen ruumiinmuokkauksen korvaavan lääketieteen ja tekevän sen tarpeettomaksi, kun jokainen kansalainen oppisi parantamaan ja ennaltaehkäisemään omat sairautensa. Tällöin sairaudet häviäisivät, ja kansalaisten ruumiillinen ja moraalinen uudistuminen johtaisi terveen, voimakkaan ja vauraan yhteiskuntaruumiin muodostumiseen. Luonnonmukaisen ruumiinmuokkauksen avulla ihmisluonne jalostuisi ja moraalien rappion aiheuttamat yhteiskunnalliset ongelmat katoaisivat. Ihmiset alkaisivat seurata Jumalan säätämiä luonnonlakeja, jotka yhtä aikaa olivat sekä moraalien että terveysohjeita, jolloin yhteiskunnan luomia ulkoisia lakeja ei enää tarvittaisi. Sielullinen jalostuminen palauttaisi paratiisissa vallinneen harmonian ja johtaisi uuden ihanneyhteiskunnan syntyyn.

Tämä vaihtoehtoinen modernisaatiokulku ei edustanut yksinomaan perinteistä vastakohtana modernille, vaan tasapainotteli niiden välissä, mitä luonnonmukainen ruumiinmuokkaus heijasteli. Kieltäytyessään hyväksymästä modernin luonnontieteellisen lääketieteen sairauskäsitystä ja pitäytyessään ikivanhoissa hippokraattis-galeenisissa peruseriaatteissa elämänuudistajat näyttäytyvät pinnalta katsoen vanhoillisina tieteellisen edistyksen vastustajina. Mutta itse asiassa he arvostivat oman aikansa tieteellistä tutkimusta ja pyrkivät mahdollisimman paljon perustelemaan sen avulla myös omaa sairauskäsitystään.

Luonnonmukaisen ruumiinmuokkauksen kautta suomalaiset elämänuudistajat pyrkivät palauttamaan perinteiset kristilliset moraaliarvot elämäntapojen perustaksi, mutta toisaalta edustivat uutta uskonnollista näkemystä ruumiillisen puritanismin kautta tapahtuvasta sielun pelastuksesta maallista, eikä enää tuonpuoleista, elämää varten. Suomalaisten elämänuudistajien käsityksessä ruumiista moraalien lähteenä on kenties jo nähtävissä merkkejä uskonnollisen moraalien rinnalle nousevasta, nykypäivälle ominaisesta maallistuneesta moraalista, jonka mukaisesti hyvä fyysinen kunto, treenattu vartalo ja terveys ovat merkkejä hyveellisestä ja oikein eletystä elämästä.

Suomalaisilla elämänuudistajilla oli pastoraali-idyllisiä haavekuvia paluusta alkuperäiseen luonnonmukaiseen elämäntapaan, jonka he pitkälti samaistivat traditionaalisen agraarisen elämäntavan kanssa. Kuitenkin luonnonmukainen ruumiinmuokkaus oli modernin ajan luomus, pyrkimys kuroa umpeen kulttuurin ja luonnon välille muodostunutta kuilua. Elämänuudistajat uskoivat luonnonmukaisen ruumiinmuokkauksen jäljittelevän ihmisen alkuperäistä elämäntapaa ja altistavan ihmisruumiin luonnonelementeille, mikä teki luonnosta käytännön, jota voitiin harjoittaa missä vain.

Luonnonmukainen ruumiinmuokkaus toi luonnon osaksi modernia elämäntapaa, jolloin myös teollistuneiden ja urbanisoituneiden yhteiskuntien kansalaiset saattoivat jälleen saavuttaa kadottamansa ruumiillisen yhteyden luontoon.

FM Suvi Rytyn Suomen historian alaan kuuluva väitöskirja ”Ruumiista reformiin. Suomalaiset elämänuudistajat, luonnonmukainen ruumiinmuokkaus ja modernisaation ongelma, 1910–1932” tarkastettiin Turun yliopiston humanistisessa tiedekunnassa 10.12.2021. Vastaväittäjänä toimi dosentti Heini Hakosalo (Oulun yliopisto) ja kustoksena professori Kirsi Väinö-Korhonen (Turun yliopisto).

Väitöskirja on luettavissa osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8681-1>